İBN-İ SEM’ÛN (Muhammed bin Ahmed)

Va’z ve nasîhatlarıyla meşhûr âlim. Künyesi Ebü’l-Hüseyn olup, en-Nâtıku bil-Hikmeti (Hikmetli konuşan) lakabı verilmiştir. 300 (m. 912) senesinde Bağdâd’da doğdu. 387 (m. 997)’de orada vefât etti. Va’z ve nasîhatta zamanının seçkin âlimlerinden olup, nasîhatları pek te’sîrli ve fâideli olmuştur. Halk arasında “İbn-i Sem’ûn’dan va’z dinle, nasîhat al!” sözü meşhûr olmuştur. İlim aldığı âlimler: Abdullah bin Ebî Dâvûd Sicistânî, Ahmed bin Muhammed bin Selîm Muhremî, Muhammed bin Mahled Devrî, Muhammed bin Ca’fer Metirî, Muhammed bin Muhammed bin Ebî Huzeyfe, Ahmed bin Süleymân bin Zeyyân ed-Dımeşkiyyîn, Âmir bin Hasen eş-Şeybânî’dir. Kendisinden ise; Hamza bin Muhammed bin Tâhir ed-Dekkâk, Kâdı Ebû Ali İbni Ebî Mûsâ el-Hâşimî, Hasen bin Muhammed el-Hilâl, Ebû Bekr et-Tâhirî, Abdülazîz bin Ali el-Eczî ve diğer zâtlar ilim almıştır.

Zamanının insanları onun hikmetli sözlerini toplayıp yazmışlardır. Ebü’l-Kâsım İsmail bin Abbâd şöyle nakletmiştir: “İbn-i Sem’ûn bir gün kürsü üzerinde va’z veriyordu. Şöyle buyurdu: “Eti konuşturan, yağa gördüren, kemiğe işittiren Allahü teâlâyı tesbih ederim.” (Bu sözünde etten maksat dil, yağdan maksat göz, kemikten maksat kulak idi)”

Irak halkı ona karşı büyük bir sevgi besler, çok severdi. Onun nasîhat ve va’zlarından istifâde etmek için büyük kalabalıklar hâlinde etrâfında toplanırlardı. İnsanların kalblerinden, hatırlarından geçen şeyleri bilirdi. Bu vasfıyla meşhûr olmuştur. Ebü’l-Feth Kavvâs şöyle anlatmıştır: “Bir defasında şiddetli bir darlığa düştüm. Hiç param kalmamıştı. Bir şeyler satmak için evi aradım taradım. Bir yay ve bir de giydiğim mestlerden başka birşey yoktu. Bunları satmaya karar verdim. Sabahleyin bunları satmak üzere evden çıktım. O gün İbn-i Sem’ûn’un va’z günüydü. Önce İbn-i Sem’ûn’un va’zını dinliyeyim, sonra gidip bunları satayım diyerek va’zı dinlemeye gittim. Va’zı dinledikten sonra kalkıp gidiyordum. İbn-i Sem’ûn bana uzaktan seslenerek, mesti ve yayı satma, Allahü teâlâ sana rızık gönderecek buyurdu.”

Ebû Tâhir bin Halef anlatır: İbn-i Sem’ûn birgün Bağdâd’da, minberde va’z veriyordu. Minberin önünde oturanlardan Ebü’l-Feth Kavvâs uyudu. İbn-i Sem’ûn hemen sustu. Uyandığı zaman, “Resûlullahı (aleyhisselâm) rü’yâda gördün değil mi?” dedi. “Evet gördüm” dedi. “Seni uyandırıp da, tatlı rü’yânı yarıda bırakmamak için sustum” buyurdu.

Ebû Ali bin Ebî Mûsâ el-Hâşimî şöyle anlatmıştır: “Bana Tâiillah’ın âzâdlı kölesi Vehî şöyle anlattı: Tâiillah bana İbn-i Sem’ûn’un hükümet konağına çağırılmasını söyledi. O gün pek kızgındı. Bu hâlinden çekinilirdi. Çünkü hiddetli biri idi. Birini gönderip, İbn-i Sem’ûn’u çağırttım. Fakat onun kızgın hâlinden içime bir şüphe düşmüştü. İbn-i Sem’ûn gelince haber verdim. Yanına girip usûlüne uygun şekilde selâmladı ve oturdu. Sonra va’z ve nasîhata başladı. Önce Emîr-ül-mü’minîn Ali’den “kerremellâhü vecheh” şöyle nakledilmiştir, diyerek söze başladı ve Hazreti Ali’den yapılan bir rivâyeti nakletti. Sonra da konuşmasına devam etti. Tâiillah onu dinlerken ağlamaya başladı, sesi işitiliyordu. Elindeki mendili, gözyaşlarıyla sırılsıklam olmuştu. Bunun üzerine İbn-i Sem’ûn konuşmasını bitirdi. Tâiillah bana, içinde güzel koku ve diğer hediyelerin bulunduğu bir kutu verdi. İbn-i Sem’ûn’a hediye edilmesi için verilen bu kutuyu ona verdim. Bundan sonra İbn-i Sem’ûn ayrılıp gitti. Ben Tâiillah’ın yanına girip, “Efendim, önce çok kızgın idiniz. İbn-i Sem’ûn ile görüştükten sonra bu kızgınlığınız geçti. Sebebi nedir?” dedim. Dedi ki: “Bana İbn-i Sem’ûn’un Hazreti Ali hakkında yanlış düşündüğü söylenmişti. Bunun, doğru olup olmadığını araştırdım. Fakat o, yanıma gelir gelmez Hazreti Ali’den gelen bir rivâyeti nakletti ve onu medhetti. Halbuki rivâyet husûsunda geniş ilim sahibi

olduğundan, istese başka bir rivâyeti söyleyebilirdi. Anladım ki, o bu husûsta kendisine yapılan iftirayı anladı ve söze Hazreti Ali'den bahsederek başladı ve kendisinin böyle bir ithamdân uzak olduğunu ortaya koydu. O bunu keşfetti, kalb gözü ile gördü" dedi.

Ebü'l-Kâsım, Şükr-ül-Adûdî'den naklen şöyle anlatmıştır: Melik Adûd-üd-Devle Bağdâd'a girip, Bağdâd'ı harâb, halkı da katletmişti. Sonra da, hiçbir kimse ne câmilerde, ne de yollarda konuşma yapmayacak diye ilân edilmişti. İbn-i Sem'ûn'un Cum'a günü Mensûr Câmii'nde kürsüye çıkıp, insanlara va'z ettiğini haber aldı. Bunun üzerine bana, birini gönder, onu getirttir emrini verdi. Birini gönderdim. Onu getirdi. Yanıma girdiğinde baktım, heybetli ve yüzünden nûr akan bir zât olduğunu gördüm. Elimde olmadan hürmeten ayağa kalktım. Sonra onu yanıma oturttum. O da oturdu. Benim elimden ve benim sebebimle ona bir zarar dokunmasını istemiyordum. Dedim ki, efendim bu melik çok zâlim birisidir. Onun emrine uymaman sebebiyle sana bir zarar dokunmasını istemem. Şimdi ben seni ona götüreceğim. Onu görür görmez yeri öp, sana bir şey sorduğu zaman yumuşak cevap ver. Allahü teâlâdan yardım dile, umulur ki seni affeder. Bu sözlerim üzerine İbn-i Sem'ûn herşeyi yaratan ve herşeyin sahibi Allahü teâlâdır dedi. Sonra onu melikin odasının yanına kadar götürdüm. Melik, kendisine yapılacak herhangi bir saldırıdan çekinerek, emniyetli bir odada tek başına duruyordu. Kapının önüne geldiğimizde, sen burada dur, ben, dönünceye kadar bir yere ayrılma ve selâm verince yumuşak ve huşû' içinde ol dedim, izin istemek için melikin yanına girdiğimde, bir de baktım, İbn-i Sem'ûn da yanımda peşimden gelmiş. Yüzünü duvara dönüp, Hûd sûresinin 102. âyet-i kerîmesini okudu. Sonra melike dönüp Yûnus sûresinden "Sonra onların arkasından, sizi arza halîfeler yaptık ki, bakalım nasıl ameller işliyeceksiniz" meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu. Bundan sonra da va'z ve nasîhate başladı. İnsanı hayrete düşürecek öyle şeyler anlattı ki, melikin gözleri dolup ağlamaya başladı. Kolunu yüzüne tutup ağlıyordu. Melikin böyle ağladığını hiç görmemiştim. İbn-i Sem'ûn döndü ve çıkıp, benim odama gitti. O gidince melik bana dedi ki, Beyt-ül-maldan üçbin dirhem ve elbise deposundan, da on elbise al, onları götürüp İbn-i Sem'ûn'a ver. Almam derse, al; arkadaş ve yakınlarına dağıtırsın de. Şayet alırsa, onu öldür, başını bana getir dedi. Bunun üzerine beni şiddetli bir üzüntü aldı. Parayı ve elbiseleri götürüp bunları al, parayı harcarsın, elbiseleri de giyersin dedim. Almadı, yakınlarına verirsin dedim, yine almadı. Dönüp, durumunu melike haber verdim, o da Allaha hamd olsun ki, bizi ondan, onu da bizden kurtardı dedi.

İbn-i Sem'ûn, vefât etmesine yakın bir zaman "ben defn olunurum, sonra kabrim açılır" demişti. Vefât edince, cenâzesini Ebû Nasr ve Hanbelî fakîhi Ebû Abdullah bin Hâmid yıkadı, kardeşi Hasen ilk cenâze namazını, Ebû Fadl Temîmî de ikinci defa cenâze namazı kaldırdı. Vefât ettiği evinde defn edildi. Halkın çoğu, onun vefâtını duyup, cenâze namazının mescidde kılınacağını bekliyordu. Defn edildiği söylenince halk ayaklanıp, defn edildiği yerden cenâzesini çıkarıp, mescide götürdüler ve büyük bir kalabalık hâlinde yeniden cenâze namazını kıldılar. Sonra yine aynı yere defn edildi. 427 (m. 1036) senesinde cesedi defn edildiği yerden alınıp, "Makberet-i Ahmed" denilen kabristana taşındı. Kâdı Şerîf Ebû Ali bin Ebî Mûsâ şöyle anlatmıştır: "İbn-i Sem'ûn vefât ettiğinde defn edilirken görmüştüm. Kabri değiştirilirken de (Vefâtından 40 sene sonra) gördüm. Hiç çürümemiş, bozulmamış, ilk kabre konulduğu hâlde aynen duruyordu. Bu nakledilişi sırasında cemâat şöyle dediğini işitti: "Şüphesiz ben öldüm ve defn edildim. Defnimden sonra çıkarıldım..."

İbn-i Sem'ûn hazretlerinin sözleri pek meşhûr olup, bir kısmı şöyledir:

"Günahlarından dolayı Rabbinden af dileyen yok mu? Rabbime karşı kulluk vazîfemi niçin yapamadım diye boyun büküp ağlayan yok mu? Af ve magrifet ümidiyle Allahü teâlâya koşanlar yok mu? Ölmeden önce ölüme hazırlananlar yok mu? Kin, nefret, hased ve gıybet gibi kalb hastalıklarından kurtulmak isteyenler yok mu? Doğru yolun yolcusu olacaklar yok mu? Hâlinin perişanlığına âh edenler yok mu? Günahlara son verilmeyecek mi? Gevşeklik ve tenbellikten sakınma olmayacak mı? Ahmaklıklar terk edilmeyecek mi? Sâlih amel işlemeye gayret gösterilmeyecek mi? Ecelin gelişini bekleyip, hazırlık yapanlar yok mu? Yalnızlıklarında hâlini düşünüp, gözyaşı dökenler yok mu? Şehvetlerine esîr olmaktan kurtulmak isteyenler yok mu? Hergün insanları alıp götüren ölümü gören yok mu? Ayıplardan, günahlardan kaçan yok mu? Önceki günahlarını hatırlayıp, pişmanlık duyan yok mu? Birgün ölüm gelip elin ayağın tutmaz, gözün görmez, kulağın işitmez, dilin söylemez olacağından ibret alanlar yok mu? Ömrünü boşa geçirdiği için üzülenler yok mu? Dünyânın geçici lezzetlerine aldanmayıp, âhıreti kazanmak için çalışan yok

mu? Nefsin arzu ve isteklerinden kurtulmak isteyenler yok mu? Allahü teâlânın sevdiği ve kendine yakın kıldığı kullarından olmak için yalvarıp, yakaran yok mu? Takvâya sarılıp, haramlardan sakınanlar yok mu? insanların değil, Rabbinin rızâsını arayanlar yok mu? Âhıret yolculuğuna azık hazırlayan yok mu?

Her geçen gün, ömrünün tükenmekte olduğuna ağlayan yok mu? Gafletinden dolayı Rabbine tövbe eden yok mu? Resûlullah efendimiz Muhammed aleyhisselâmın sünneti ve O’nun sevgili Eshâbının yolundan giden yok mu? Günahlardan uzaklaşıp, Allahü teâlânın affına kavuşmak isteyen yok mu? Şu kısacık dünyâ hayatını, ebediyen kalacağı yer olan âhıreti için sermâye yapan yok mu? Kabirdeki yalnızlığına ve orada tek başına sorgu suâle çekileceğine ağlayan yok mu? Kabrin karanlığında, kendisine bir aydınlık arayan yok mu? Dünyâda sâlih ameller işleyerek, kabrinde yapayalnız kalacağı zaman için kendisine bir arkadaş, sâdık bir dost edinmek isteyen yok mu? Ömür bitip, ölüm gelince; ailesinden, çoluk çocuğundan, dostundan, akrabasından, malından, mülkünden ve sevdiklerinden ayrılıp gideceğini hatırlayan, düşünen yok mu?”

“Ma’siyetleri (Allahü teâlânın râzı olmadığı, beğenmediği şeyleri) çok aşağı ve çirkin gördüm. Bundan dolayı onları terk ettim. Böylece sevâba ve se’âdete kavuştum.”

“Zâhid olmağı, dünyâya gönül bağlamamağı söylüyorsun, kendin yeni, şık giyiniyorsun ve çeşitli yemekler yiyorsun” dedikleride, “Allahü teâlâyı, İslâmiyetin emretdiği gibi bilen kimseye, dünyâ malı zarar vermez” buyurdu.

“Allahü teâlânın adı bulunmıyan söz, kıymetsizdir. Allahü teâlâyı hatırlamadan susmak, boşuna vakit geçirmektir. İbret almadan bakmak fâidesizdir” buyururdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-ı Hanâbile cild-2, sh. 155

2) Târîh-i Bağdâd cild-1, sh. 274

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 304

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 124

5) El-A’lâm cild-5, sh. 312

6) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1000